

Jamie Bartlett

Dark net

**Daal af in de digitale onderwereld
van hackers, seks, bitcoins en wapens**

Vertaald uit het Engels door Wim Scherpenisse

MAVEN
PUBLISHING

Oorspronkelijke titel
The Dark Net: Inside the Digital Underworld
© 2014 Jamie Bartlett

Nederlandse vertaling
© 2015 Maven Publishing B.V., Amsterdam / Wim Scherpenisse

www.mavenpublishing.nl

Ontwerp omslag Thonik
Opmaak binnenwerk Michiel Niesen, ZetProducties
Drukwerk CPI Koninklijke Wöhrmann

ISBN boek 978 94 9184 570 3
ISBN e-boek 978 94 9184 571 0
NUR 740

Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Huey, Max, Sonny en Thomas, die werden geboren terwijl ik aan dit boek bezig was. Als ze oud genoeg zijn, zullen ze het hopelijk lezen, zich afvragen waar al die drukte destijds goed voor was en lachen om de idiote voorspellingen van hun oom.

Inhoud

Woord vooraf .9

Inleiding: De vrijheid of de dood .13

/1/ De trollen ontmaskeren .25

/2/ De lone wolf .59

/3/ In de Geul van Galt .85

/4/ Drie klikken .121

/5/ Op de markt .145

/6/ Licht, webcam, actie .175

/7/ Het Werther-effect .201

Conclusie: Zoltan contra Zerzan .227

Noten .249

Leeslijst .301

Woord van dank .309

Woord vooraf

10 *Dark net* is een onderzoek naar in veel gevallen uiterst gevoelige en omstreden zaken. Mijn voornaamste doel was licht te werpen op een wereld waarover vaak wordt gepraat, maar die weinigen uit eigen ervaring kennen – vaak om goede redenen. Ik heb steeds geprobeerd mijn eigen opvattingen ter zijde te schuiven en zo objectief en helder mogelijk verslag te doen van wat ik meemaakte. Lezers vragen zich misschien af of het verstandig is om überhaupt over dit onderwerp te schrijven en maken zich zorgen vanwege de informatie die in dit boek wordt onthuld. Hoewel het nooit mijn bedoeling is geweest een handleiding te geven voor illegale of immorele daden op internet, bevat het boek wel materiaal dat door sommige lezers als schokkend en aanstootgevend zal worden ervaren.

Als onderzoeker voelde ik me verplicht de privacy van de mensen die ik ontmoette te respecteren. Waar nodig heb ik namen, online pseudoniemen en persoonlijke details veranderd, en in één hoofdstuk heb ik een personage bedacht op basis van diverse bestaande personen. Om het lezen te vergemakkelijken heb ik ook

veel (maar niet alle) spelfouten in citaten verbeterd.

Ik heb geprobeerd een afgewogen compromis te vinden tussen de rechten van privépersonen en het maatschappelijk nut dat naar mijn overtuiging wordt gediend door hen en de werelden waarin ze vertoeven te beschrijven. Dat is geen onfeilbare methode, maar eerder een reeks oordelen. Eventuele fouten, omissies en vergissingen komen uitsluitend voor mijn rekening, en ik hoop dat degenen die in dit boek voorkomen bij voorbaat mijn excuses willen aanvaarden voor het mogelijk veroorzaakte leed of ongemak.

De online wereld ontwikkelt zich snel. Tegen de tijd dat je dit boek leest, zullen bepaalde delen ervan ongetwijfeld zijn veranderd, zullen websites zijn gesloten, subculturen zijn ontstaan en nieuwe wetten van kracht zijn geworden. Maar het centrale onderwerp van het boek – hoe mensen zich gedragen in omstandigheden van werkelijke of vermeende anonimiteit – zal nog hetzelfde zijn.

Jamie Bartlett

Inleiding

De vrijheid of de dood

14 Ik heb geruchten over deze website gehoord, maar ik kan nog steeds niet echt geloven dat hij bestaat. Wat ik op mijn scherm zie, lijkt een lijst met potentiële doelwitten. Ik zie foto's van mensen die ik herken, merendeels prominente politici, met daarnaast telkens een bedrag. De man achter de site, die het pseudoniem Kuwabatake Sanjuro gebruikt, gelooft dat mensen willen betalen om iemand te laten vermoorden als er geen enkele kans is – ik bedoel letterlijk een kans van nul procent – dat ze worden gepakt. Dat is een van de redenen dat hij The Assassination Market heeft opgericht. Op de homepage staan de volgende simpele instructies:

- > Voeg een naam toe aan de lijst
- of
- > Stort geld in de pot op naam van iemand op de lijst
- of
- > Voorspel wanneer een persoon op de lijst zal sterven

Wie de correcte voorspelling doet, wint de pot.

The Assassination Market is niet te vinden via een Google-zoekopdracht. De site staat op een verborgen, versleuteld deel van het internet dat tot voor kort alleen kon worden bekeken met een speciale browser, The Onion Router oftewel Tor. Tor begon ooit als onderzoeksproject van het US Naval Research Laboratory (NRL), het onderzoekslab van de Amerikaanse marine, maar is tegenwoordig een non-profitorganisatie die voor een deel wordt gefinancierd door de Amerikaanse overheid en diverse burgerrechtengroeperingen en die miljoenen mensen overal ter wereld in staat stelt anoniem en veilig te browsen.* Simpel gezegd versleutelt Tor alle gegevens meerdere keren en leidt het programma ze om via diverse netwerk-knooppunten, zogeheten *onion routers*, waardoor herkomst, bestemming en inhoud van de gegevens worden verhuld. Tor-gebruikers kunnen niet worden getraceerd, evenmin als websites, forums en blogs die zijn opgezet als Tor Hidden Services en hetzelfde versleutelingssysteem gebruiken om hun locatie geheim te houden.

The Assassination Market bevindt zich weliswaar in een onbekend gedeelte van het net, maar is heel makkelijk te vinden als je weet hoe je moet zoeken. Daarvoor is alleen maar een simpel (en gratis) softwarepakket nodig. Meld je daarin aan, volg de instructies en wacht. Het is onmogelijk uit te maken hoeveel mensen dat zo doen, maar op het moment dat ik dit schrijf zou ik ongeveer 56.000 dollar krijgen voor een correcte voorspelling van de sterfdatum van Ben Bernanke, de voormalige voorzitter van de Federal Reserve, de centrale bank van de VS.

Dat lijkt een nogal kansloze weddenschap. Het is erg moeilijk te raden wanneer iemand zal sterven. Daarom staat er nóg een instructie op The Assassination Market:

> Je mag ervoor zorgen dat je voorspelling uitkomt.

---

* In 2010 kreeg Tor de Award for Projects of Social Benefit van de Free Software Foundation toegekend, voor een deel vanwege het instrumentarium dat de browser biedt aan klokkenluiders, mensenrechtenactivisten en leden van dissidentenbewegingen.

HET DARK NET

The Assassination Market is een extreem voorbeeld van wat mensen online kunnen doen. Achter de vertrouwde wereld van Google, Hotmail en Amazon gaat een ander deel van internet schuil: het Dark Net.

Voor sommigen is het Dark Net de versleutelde wereld van Tor Hidden Services, waar gebruikers niet te traceren en niet te identificeren zijn. Voor anderen zijn het alle sites die niet door de gangbare zoekmachines worden geïndexeerd: een onkenbaar rijk van met wachtwoorden beveiligde pagina's, nergens mee gelinkte websites en verborgen informatie die alleen toegankelijk is voor ingewijden. Het is ook een verzamelnaam geworden voor de ontelbare schokkende, verontrustende en controversiële uithoeken van het net – het domein van schimmige criminelen en oplichters van allerlei pluimage.

16 Het Dark Net is tot op zekere hoogte al die dingen, maar voor mij is het meer een idee dan een bepaalde plek, een onderwereld die losstaat van het internet waarop wij ons bewegen maar er toch mee verbonden is, een wereld waar volledige vrijheid en anonimiteit heersen en waar gebruikers zeggen en doen wat hun goeddunkt – ongecensureerd, ongereguleerd en los van maatschappelijke normen. Het is een wereld die schokkend en verontrustend is, maar ook vernieuwend en creatief, en bovendien veel dichterbij dan je denkt.

Het Dark Net is vaak in het nieuws – je hoort bijna dagelijks verhalen over jonge mensen die zelfgemaakte porno uitwisselen, cyberpesters en trollen die onbekenden treiteren, politieke extremisten die propaganda verspreiden of illegale goederen, drugs en vertrouwelijke documenten die met een paar muisklikken verkrijgbaar zijn – maar het is nog altijd een grotendeels onbekende, slecht begrepen wereld. In werkelijkheid wagen maar weinig mensen zich in de donkere krotten van het net om dit soort sites tot in de details te bestuderen.

In 2007 begon ik met een onderzoek naar radicale maatschap-

pelijke en politieke bewegingen; ik volgde tweeënhalf jaar lang islamitische extremisten in Europa en Noord-Amerika en probeerde een beeld te krijgen van een gefragmenteerde en onsamenhangende groep jonge mannen die met de ideologie van Al-Qaida sympathiseerden. Tegen de tijd dat ik daarmee klaar was, in 2010, leek de wereld veranderd. Alle nieuwe maatschappelijke en politieke verschijnselen die ik tegenkwam – van samenzweringstheorieën tot extreem-rechtse activisten en drugsculturen – speelden zich in toenemende mate online af. Vaak interviewde ik dezelfde persoon tweemaal – één keer online en daarna nog eens in het echt – en kreeg ik het gevoel met twee verschillende mensen te hebben gepraat. Ik zag parallelle werelden met verschillende regels, verschillende gedragspatronen, verschillende hoofdpersonen. Telkens wanneer ik meende een bepaalde online cultuur door en door te kennen, ontdekte ik andere ermee verbonden, geheimzinnige, onbekende werelden. Sommige daarvan waren alleen toegankelijk met een bepaald niveau van technische kennis, andere waren heel makkelijk te vinden. Hoewel die online sferen een steeds belangrijker deel worden van het leven en de identiteit van veel mensen, zijn ze grotendeels onzichtbaar en onbereikbaar. Daarom ging ik ernaar op zoek.

17

Zowel online als offline belandde ik op onbekende plekken. Zo werd ik de moderator van een beruchte trollengroep en bracht ik vele weken door op forums over zelfverminking, stoppen met eten en andere manieren om zelfmoord te plegen. Ik verkende het labirint van Tor Hidden Services op zoek naar drugs en om onderzoek te doen naar kinderpornonetwerken. Ik was getuige van online oorlogen tussen neonazi's en antifascisten op populaire sociale-mediasites en maakte accounts aan op de nieuwste pornokanalen om de actuele trends in zelfgemaakte erotica te onderzoeken. Ik sprak met anarchistische Bitcoin-programmeurs in een kraakpand in Barcelona en met extreme nationalistten in vervallen arbeiderskroegen, en ik was te gast in een onopgeruimde slaapkamer en zag drie meisjes een klein vermogen verdienen door voor

duizenden kijkers seksueel expliciete handelingen voor een camera te verrichten. Door die werelden te onderzoeken en met elkaar te vergelijken hoopte ik het antwoord op een moeilijke vraag te ontdekken: worden door de combinatie van anonimiteit en snelle netwerkverbindingen de duisterder kanten van onze menselijke aard ontketend? En zo ja, op welke manier?

Dit boek doet geen poging om de voor- en nadelen van het internet tegen elkaar af te wegen. Dezelfde anonimiteit die The Assassination Market mogelijk maakt, beschermt ook klokkenluiders, mensenrechten- en andere activisten. Voor elke destructieve subcultuur die ik heb onderzocht, zijn er evenzoveel positieve, nuttige en constructieve.

18 Het boek pretendeert evenmin een uitputtende beschrijving te geven van de veelheid aan duistere subculturen waarvan het online leven vergeven is. Tussen alle versleutelde Tor Hidden Services en populaire sociale mediasites valt moeilijk te peilen hoe diep en wijdvertakt het ondergrondse netwerk is. Daarom kan dit boek alleen de ervaringen van één persoon beschrijven die langdurig in een aantal van de onbekendste uithoeken van het internet heeft rondgekeken en heeft geprobeerd te begrijpen en te verklaren wat daar gebeurt en waarom. Ik merkte dat veel dingen op die plekken niet zijn wat ze op het eerste gezicht lijken.

HET INTERNET

Het net zoals we dat nu kennen, begon eind jaren zestig als een klein wetenschappelijk project dat werd gefinancierd door de Advanced Research Projects Agency (ARPA), een onderzoeksafdeling van het Amerikaanse leger. Het Pentagon hoopte een 'Arpanet' van onderling verbonden computers op te zetten om Amerikaanse top-onderzoekers in staat te stellen om gezamenlijk gebruik te maken van gegevensverzamelingen en kostbare computerfaciliteiten. In 1969 werd de eerste netwerkverbinding gelegd tussen twee computers in Californië. Het netwerk groeide langzaam.

In juli 1973 verbond Peter Kirstein, een jonge hoogleraar infor-

matica aan het University College London, Groot-Brittannië met het Arpanet via trans-Atlantische telefoonkabels, waarmee hij de eerste persoon in Groot-Brittannië werd die online was. 'Ik had toen geen flauw idee hoe groot het internet zou worden!' zegt Kirstein nu. 'Niemand kon dat weten. We waren wetenschappers, academici, en het ging ons erom een systeem op te zetten en in stand te houden waarmee we snel en makkelijk gegevens konden uitwisselen.' Het Arpanet was, evenals het latere internet, gebaseerd op principes die de academici in staat stelden efficiënt samen te werken: het netwerk was open, decentraal georganiseerd en vrij van censuur. Die principes zouden later de kern vormen van alles waar het internet voor stond: een onbegrensde wereld van mensen, informatie en ideeën.

De uitvinding van bulletinboards in 1978 en de start van Usenet in 1979-1980 vormden het begin van een nieuwe vorm van online leven. Anders dan het kluzenaarsachtige Arpanet waren Usenet en bulletinboards, de voorlopers van chatrooms en forums, toegankelijk voor iedereen met een modem en een homecomputer. Weliswaar waren ze naar de huidige maatstaven kleinschalig, traag en primitief, maar er kwamen duizenden mensen op af die geïntrigeerd waren door de nieuwe virtuele wereld. Medio jaren negentig, toen het world wide web van Tim Berners-Lee van start was gegaan, had het internet een complete metamorfose ondergaan: van een relatief onbekende subcultuur van computerhobbyisten en academici tot een populaire verzamelplaats voor miljoenen enthousiaste beginners.*

Volgens John Naughton, hoogleraar toegepaste technologie aan de Open University, was cyberspace destijds meer dan een netwerk van computers. De gebruikers beschouwden het als 'een nieuw soort plek' met een eigen cultuur, een eigen identiteit en eigen regels. De komst van miljoenen 'gewone' internetgebruik-

---

* September 1993, de maand waarin America On-Line zijn abonnees toegang gaf tot Usenet, staat in de internetfolklore bekend als 'de eeuwigdurende september'; nieuwkomers logden massaal in op internet.

kers leidde tot vrees en hoop over de uitwerking die deze nieuwe vorm van communicatie op ons zou kunnen hebben. Veel technooptimisten, zoals de fans van de revolutionaire nieuwe tijdschriften *Wired* en *Mondo 2000*, geloofden dat cyberspace het begin van een nieuw tijdperk van vermeerderde kennis en inzicht zou zijn, of zelfs het einde van de natiestaat. Dit werd het best verwoord in de ‘Onafhankelijkheidsverklaring van cyberspace’ uit 1996 van John Perry Barlow, een Amerikaans essayist en prominent voorvechter van cybervrijheid, waarin aan de buitenwereld werd verkondigd dat ‘jullie juridische begrippen bezit, zelfexpressie, identiteit, beweging en context op ons niet van toepassing zijn’ en dat ‘onze identiteit geen lichaam kent zodat wij, anders dan jullie, geen orde kunnen bereiken door fysieke dwang’. Barlow geloofde dat het gebrek aan censuur en de anonimiteit die het net leek te bieden, zouden leiden tot een vrijere, opener samenleving doordat mensen zich konden bevrijden van het keurslijf van hun vaststaande identiteit in de echte wereld en zichzelf opnieuw konden uitvinden. (20 *The New Yorker* formuleerde het bondiger: ‘Op het internet weet niemand dat je een lul bent.’) Vooraanstaande psychologen uit die tijd, zoals Sherry Turkle in *Life on the Screen*, haar invloedrijke onderzoek naar internetidentiteiten uit 1995, stonden voorzichtig positief tegenover het feit dat mensen online verschillende aspecten van hun identiteit naar voren konden laten komen.

Maar anderen waren juist bang voor wat er zou kunnen gebeuren als niemand weet dat je een lul bent. Ouders waren in paniek over kinderen die in de ban waren van ‘modemkoorts’. Kort na het verschijnen van Turkles boek onderzocht John Suler, een andere psycholoog, het gedrag van bezoekers van de eerste chatrooms. Hij ontdekte dat deelnemers aan discussies de neiging hadden online agressiever en kwader te reageren dan offline. Hij opperde dat dat kwam doordat mensen het gevoel hebben dat de maatschappelijke beperkingen, verantwoordelijkheden en normen niet gelden als je je achter een computerscherm kunt verschuilen. Anonimiteit, of die nu echt was of vermeend, stelde je volgens Suler niet alleen in